

**KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYATNI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOY
PSIXOLOGIK ANTRORLARI.**

Atavullayeva Maxbuba Qobilovna

Head of the General Sciences Department

Asia International University

Email: atavullayevamahbubaqobilovna@oxu.uz

Annotatsiya: *Kommunikativ kompetensiya samarali muloqotning muhim jihati bo'lib, turli ijtimoiy sharoitlarda to'g'ri munosabatda bo'lish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Ushbu maqolada kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga ta'sir qiluvchi ijtimoiy psixologik determinantlar o'rganiladi. Ijtimoiy me'yorlar, o'z-o'zini anglash va shaxslararo munosabatlar kabi omillar ularning shaxsning muloqot qobiliyatlariga ta'siri bilan bog'liq holda tekshiriladi. Ushbu determinantlarni tushunish orqali shaxslar o'zlarining kommunikativ qobiliyatlarini oshirishlari va ijtimoiy o'zaro munosabatlarni yanada samarali boshqarishlari mumkin.*

Kalit so'zlar: *kommunikativ kompetensiya, ijtimoiy psixologiya, ijtimoiy me'yorlar, o'zini o'zi anglash, shaxslararo munosabatlar.*

Kirish:

Kommunikativ kompetensiya turli xil ijtimoiy sharoitlarda samarali muloqot qilish qobiliyatini anglatadi. Bu nafaqat til va grammatikani egallashni, balki ijtimoiy belgilar, me'yorlar va umidlarni tushunishni ham o'z ichiga oladi. Kommunikativ kompetensiyaning shakllanishiga ijtimoiy psixologiyaga asoslangan turli omillar ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqola ushbu belgilovchi omillarni o'rganish va odamlarning kommunikativ qobiliyatlarini qanday rivojlantirishi va oshirishi mumkinligi haqida tushuncha berishga qaratilgan.

Kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning ijtimoiy psixologik determinantlari shaxsning boshqalar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Kommunikativ kompetensiya - bu madaniy me'yorlar, ijtimoiy belgilar va vaziyatdan kutishlarni hisobga olgan holda turli xil ijtimoiy kontekstlarda o'zaro ta'sir qilish va samarali muloqot qilish qobiliyatini anglatadi.

Kommunikativ kompetensiyaning asosiy ijtimoiy psixologik determinantlaridan biri sotsializatsiyadir. Yoshlikdan boshlab, shaxslar o'zlarining madaniy va ijtimoiy kontekstida qabul qilingan o'ziga xos muloqot uslublari, normalari va xatti-harakatlariga sotsializatsiya qilinadi. Bu jarayon bolalikdan boshlanadi, chunki odamlar o'z tarbiyachilari va tengdoshlaridan til va muloqot ko'nikmalarini o'rganadilar. Boshqalar bilan muloqot qilish orqali odamlar ijtimoiy vaziyatlarda qanday harakat qilish va samarali muloqot qilish haqida tushuncha hosil qiladi.

Yana bir muhim belgi - bu shaxslararo munosabatlar. Boshqalar bilan munosabatlarning sifati insonning kommunikativ qobiliyatiga katta ta'sir ko'rsatishi

mumkin. Ishonch, hurmat va ochiq muloqot bilan tavsiflangan ijobiy munosabatlar odamlarga o'zlarining muloqot qobiliyatlarini mashq qilishlari va rivojlantirishlari uchun qulay muhit yaratishi mumkin. Boshqa tomondan, salbiy yoki keskin munosabatlar ishonchsizlik hissi yoki hukm qilish qo'rquvi tufayli odamning samarali muloqot qilish qobiliyatiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Kommunikativ kompetentsiyani shakllantirishda madaniy omillar ham muhim rol o'ynaydi. Turli madaniyatlarda odamlarning bir-biri bilan o'zaro munosabatiga ta'sir qiluvchi turli xil me'yorlar, qadriyatlar va muloqot uslublari mavjud. Ushbu madaniy farqlarni tushunish va moslashish turli guruhlar o'rtasida samarali muloqot qilish uchun zarurdir. Bundan tashqari, o'ziga ishonch va o'zini o'zi qadrlash shaxsning kommunikativ qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin. O'ziga ishongan odamlar o'z fikrlari va g'oyalari aniq va qat'iy ifoda etishlari mumkin. Boshqa tomondan, o'z-o'zini hurmat qilishning pastligi boshqalar bilan muloqot qilishda ikkilanish yoki istamaslikka olib kelishi mumkin.

Nihoyat, muloqot konteksti kabi situatsion omillar shaxsning kommunikativ kompetentsiyasini aniqlashda muhim rol o'ynaydi. Turli vaziyatlar turli xil muloqot strategiyalarini talab qiladi, xoh u professional muhitda rasmiy muloqot bo'lsin, xoh do'stlar bilan norasmiy muloqot. Muloqot uslubini vaziyat talablari asosida moslashtirish samarali o'zaro ta'sir qilish uchun muhimdir. Xulosa qilib aytganda, kommunikativ kompetentsiyaning ijtimoiy psixologik determinantlari murakkab va ko'p qirrali. Ijtimoiylashuv jarayonlari, shaxslararo munosabatlar, madaniy ta'sirlar, o'ziga bo'lgan ishonch va vaziyat omillari - bularning barchasi shaxsning boshqalar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu belgilovchi omillarni tushunish va kuchli muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish yo'lida faol ish olib borish orqali odamlar o'zlarining kommunikativ qobiliyatlarini oshirishlari va atrofdagilar bilan ijobiy munosabatlar o'rnatishlari mumkin.

Kommunikativ kompetentsiyani belgilovchi asosiy omillardan biri ijtimoiy normalardir. Ijtimoiy normalar - muayyan ijtimoiy vaziyatlarda xatti-harakatlarni tartibga soluvchi yozilmagan qoidalar. Ushbu me'yorlar odamlarning boshqalar bilan qanday muloqot qilishlari kerakligini, jumladan, til, ovoz ohangi va tana tilidan foydalanishni belgilaydi. Ushbu me'yorlarga rioya qilish orqali odamlar jamiyatning kutganlarini tushunishlarini namoyish etishlari va boshqalar bilan aloqa o'rnatishlari mumkin.

Yana bir muhim belgi - bu o'z-o'zini anglash. O'z-o'zini kontseptsiyasi odamlarning o'zini va qobiliyatlarini qanday qabul qilishini anglatadi. Ijobiy o'zini-o'zi tushunchasiga ega bo'lgan odamlar muloqotda o'zaro ishonch bilan shug'ullanish ehtimoli ko'proq, salbiy o'zini-o'zi tushunchasiga ega bo'lganlar esa o'zini samarali ifoda etishda qiynalishi mumkin. O'z-o'zini anglash va o'z-o'zini hurmat qilish faoliyati orqali ijobiy o'zini o'zi kontseptsiyasini rivojlantirish orqali shaxslar o'zlarining kommunikativ kompetentsiyalarini yaxshilashlari mumkin.

Kommunikativ kompetentsiyani shakllantirishda shaxslararo munosabatlar ham muhim rol o'ynaydi. Biror kishining boshqalar bilan bo'lgan munosabatlarining sifati

ularning muloqot qilish qobiliyatiga va turli odamlar bilan aloqa qilish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin. Ishonch va o'zaro hurmatga asoslangan ijobiy munosabatlar ochiq va samarali muloqotni osonlashtirishi mumkin, tarang yoki nosog'lom munosabatlar esa shaxsning o'zini haqiqiy ifoda etish qobiliyatiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, kommunikativ kompetentsiyaning shakllanishiga ijtimoiy me'yorlar, o'zini o'zi anglash, shaxslararo munosabatlar kabi turli ijtimoiy psixologik determinantlar ta'sir ko'rsatadi. Ushbu omillarni tan olish va ularni yaxshilash bo'yicha faol ish olib borish orqali odamlar o'zlarining muloqot qobiliyatlarini oshirishlari va ijtimoiy o'zaro munosabatlarni yanada muvaffaqiyatli boshqarishlari mumkin. Kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirish boshqalar bilan mazmunli aloqalarni o'rnatish va shaxsiy va professional muhitda ijobiy munosabatlarni rivojlantirish uchun zarurdir.

FOYDALANILGNA ADABIYOTLAR:

1. Qobilovna, A. M. (2024). INVESTIGATING THE ISSUE OF COMMUNICATIVE AND ORGANIZATIONAL SKILLS IN PSYCHOLOGY. PEDAGOG, 7(5), 601-609.
2. Атавуллаева, М. К. (2023). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ. European research, (3 (81)), 39-41.
3. Атавуллаева, М. (2024). ПРОЯВЛЕНИЕ АСПЕКТОВ КОММУНИКАТИВНОЙ КВАЛИФИКАЦИИ В ХОДЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. Журнал академических исследований нового Узбекистана, 1(1), 14-18.
4. Атавуллаева, М. К. (2023). РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ СОЦИАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ. European research, (3 (81)), 41-43.
5. Qobilovna, A. M. (2024). MANIFESTATION OF FACTORS OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL ACTIVITY. International Journal of Pedagogics, 4(01), 66-73.
6. Qobilovna, A. M. (2023). PROGRAM FOR THE DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS' COMMUNICATIVE COMPETENCE FACTORS. International Journal of Pedagogics, 3(12), 169-175.
7. Qobilovna, A. M. (2023). PROGRAM FOR THE DEVELOPMENT OF FACTORS OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS. International Journal of Pedagogics, 3(11), 131-137.
8. Qobilovna, A. M. (2022). BOSHLANG 'ICH SINF O 'QITUVCHILARIDA KOMMUNIKATIV KOMPITENTLIK SHAKLLANISHINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), (Special Issue 1), 102-105.

9. Qobilovna, A. M. (2023). Communicative Competence As A Factor Of Teacher's Professional Competency. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(09), 32-44.
10. Ataulloyeva, M. (2024). COMMUNICATIVE COMPETENCE AS A FACTOR OF PERSONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF A FUTURE SPECIALIST. Журнал академических исследований нового Узбекистана, 1(2), 17-22.
11. Olimjonovna, K. O. (2023). AYOLLARDA REPRODUKTIV TIZIM FAOLIYATINING O'ZGARISHIDA GIPOTERIOZ BILAN BIRGA KECISHI. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 10(3), 174-179.
12. Olimjonovna, K. O. (2024). HYPOTHYROIDISM AND REPRODUCTIVE DYSFUNCTION IN WOMEN. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 36(5), 75-82.
13. Komiljonova, O. (2024). THE USE OF GINGER FOR MEDICINAL DISEASES BASED ON TRADITIONAL MEDICINE. Центральноеазиатский журнал образования и инноваций, 3(1), 203-211.
14. Olimjonovna, K. O. (2024). MORPHOLOGICAL CRITERIA OF THE THYMUS IN CONGENITAL HEART DISEASE. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 36(6), 197-202.
15. Olimjonovna, K. O. (2024). CLINICAL AND MORPHOLOGICAL ASPECTS OF THE TOPOGRAPHIC ANATOMY OF THE PARATHYROID GLANDS. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 36(6), 209-217.
16. Olimjonovna, K. O. (2024). 2-TIP QANDLI DIABETNI DAVOLASHDA AYURVEDA YONDASHUVINING AHAMIYATI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 39(5), 132-143.
17. Olimzhonovna, K. O. (2024). DIABETIC NEUROPATHY: ETIOLOGY, PATHOGENESIS, CLINICAL FEATURES AND TREATMENT APPROACHES. EUROPEAN JOURNAL OF MODERN MEDICINE AND PRACTICE, 4(3), 159-166.
18. Olimjonovna, K. O. (2024). HYPOTHYROIDISM IN MENOPAUSAL WOMEN RECOMMENDATIONS DEVELOPED ON THE BASIS OF EXPERIENCE. EUROPEAN JOURNAL OF MODERN MEDICINE AND PRACTICE, 4(4), 228-235.
19. Olimjonovna, K. O. (2024). INVESTIGATION OF DISTINCTIVE SKIN ALTERATIONS IN MENOPAUSAL WOMEN AFFECTED BY HYPOTHYROIDISM. PEDAGOG, 7(5), 302-310.
20. Olimjonovna, K. O. (2024). ПОНИМАНИЕ ПРИЧИН И ФАКТОРОВ РИСКА ДИАБЕТА. BIOLOGIYA VA KIMYO FANLARI ILMIY JURNALI, 2(5), 8-14.
21. Olimjonovna, K. O. (2024). СВЯЗЬ МЕЖДУ ДИАБЕТОМ И ЗАБОЛЕВАНИЯМИ СЕРДЦА. BIOLOGIYA VA KIMYO FANLARI ILMIY JURNALI, 2(5), 36-42.
22. Olimjonovna, K. O. (2024). УПРАВЛЕНИЕ ДИАБЕТОМ 2 ТИПА С ПОМОЩЬЮ ДИЕТЫ И УПРАЖНЕНИЙ. BIOLOGIYA VA KIMYO FANLARI ILMIY JURNALI, 2(5), 22-28.
23. Olimjonovna, K. O. (2024). THE LINK BETWEEN DIABETES AND HEART DISEASE. BIOLOGIYA VA KIMYO FANLARI ILMIY JURNALI, 2(5), 29-35.

24. Olimjonovna, K. O. (2024). UNDERSTANDING THE CAUSES AND RISK FACTORS OF DIABETES. BIOLOGIYA VA KIMYO FANLARI ILMIY JURNALI, 2(5), 1-7.
25. Olimjonovna, K. O. (2024). MANAGING TYPE 2 DIABETES THROUGH DIET AND EXERCISE. BIOLOGIYA VA KIMYO FANLARI ILMIY JURNALI, 2(5), 15-21.
26. Olimjonovna, K. O. (2024). КРИТЕРИИ ВРОЖДЕННОГО ПОРОКА СЕРДЦА. MASTERS, 2(5), 33-39.
27. Olimjonovna, K. O. (2024). ДИАБЕТ И БЕРЕМЕННОСТЬ: ЧТО НУЖНО ЗНАТЬ. MASTERS, 2(5), 18-24.
28. Olimjonovna, K. O. (2024). ИСПОЛЬЗУЙТЕ АЛЬТЕРНАТИВНЫЕ МЕТОДЫ ЛЕЧЕНИЯ ДЛЯ ЛЕЧЕНИЯ СИМПТОМОВ ДИАБЕТА. MASTERS, 2(5), 25-32.
29. Olimjonovna, K. O. (2024). DIABETES AND PREGNANCY: WHAT TO FOLLOW. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 93-99.
30. Olimjonovna, K. O. (2024). QANDLI DIABET VA HOMILADORLIK: NIMANI BILISHINGIZ KERAK. BIOLOGIYA VA KIMYO FANLARI ILMIY JURNALI, 2(5), 43-49.
31. Olimjonovna, K. O. (2024). EXPLORING ALTERNATIVE THERAPIES FOR MANAGING DIABETES SYMPTOMS. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 100-106.
32. Olimjonovna, K. O. (2024). TUG'MA YURAK KASALLIKLARI MEZONLARI. BIOLOGIYA VA KIMYO FANLARI ILMIY JURNALI, 2(5), 57-63.
33. Olimjonovna, K. O. (2024). QANDLI DIABET BELGILARINI BOSHQARISH UCHUN MUQOBIL DAVOLASH USULLARI TADBIQ QILISH. BIOLOGIYA VA KIMYO FANLARI ILMIY JURNALI, 2(5), 50-56.
34. Olimjonovna, K. O. (2024). TYPES OF CONGENITAL HEART DISEASES. WORLD OF SCIENCE, 7(5), 107-113.
35. Obidovna, D. Z. (2022). GENDER DIFFERENTIATION OF MASCULINE AND FEMININE VERBALIZATION. European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 2(05), 59-65.
36. Djalilova, Z. O. (2021). Studies on gender linguistics in the field of Uzbek language. Academic research in educational sciences, 2(3), 391-397.
37. Obidovna, D. Z., & Denis, S. (2021). Formulas of speech etiquette in a gender-engineered communication strategy. Central asian journal of theoretical & applied sciences, 2(6), 5-11.
38. Obidovna, D. Z. (2021). Comparative Analysis Of Uzbek Men's And Women's Speech Through The Prism Of Gender Linguistics. Central Asian journal of literature, philosophy and culture, 2(2), 22-26.
39. Obidovna, D. Z. (2022). Speech Behavior and its Gender Specificity on the Basis of the Main English Language Variants. Middle European Scientific Bulletin, 22, 199-205.
40. Obidovna, D. Z. (2021). Gender issues in foreign theoretical linguistics: concerning the history of the issue. Gender issues, 7(6).
41. JALILOVA, Z. O. (2021, March). ON THE FORMATION OF THE LANGUAGE OF SCIENTIFIC LITERATURE IN THE HISTORY OF THE ENGLISH LANGUAGE. In E-Conference Globe (pp. 18-22).

42. Jalilova, Z. O. (2020). Concerning the issue of terms, having a place with various morphological classes (in view of the example of the terminological arrangement of social action). *Новый день в медицине*, (4), 501-503.

43. Djalilova, Z. O., Juraev, S. S., & Kosimov, S. M. (2021). LATIN AS A PROFESSIONAL LANGUAGE OF MEDICAL WORKERS. *Международный научно-практический электронный журнал «МОЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КАРЬЕРА»*. Выпуск № 23 (том 1)(апрель, 2021). Дата выхода в свет: 30.04. 2021., 79.

44. Джалилова, З. О., Хасанов, К. А., & Султонов, А. А. (2021). Роль научного управления в процессе обучения высококвалифицированных врачей в новом Узбекистане. *Молодой ученый*, (26), 377-379.

45. Dzhililova, Z. O. (2021). The Latin language's international status. *Молодой ученый*, (41), 32-34.

46. Dzhililova, Z. O., & Mirfajziev, K. (2021). Latin as the language of medicine. *Молодой ученый*, (41), 35-37.

47. Dzhililova, Z. O., Izomova, S. G., & Ahmedova, G. A. (2021). Intercultural communication and the Latin language. *Молодой ученый*, (24), 398-400.

48. Dzhililova, Z. O. (2021). History of formation of Latin language. *Молодой ученый*, (41), 34-35.

49. Obidovna, D. Z. (2022). GENDER SPEECH BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF THE SOCIO-LINGUISTIC FACTOR. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(6), 190-198.

50. Dzhililova, Z. O., Hajdarova, N. S., & Tashpulatova, N. A. (2021). Latin in the Contemporary World. *Молодой ученый*, (24), 400-402.

51. Djalilova, Z. (2022). POLITENESS IN WOMEN'S DISCOURSE IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. *Academic research in modern science*, 1(11), 29-34.

52. Джалилова, З. (2022). РЕАЛИЗАЦИЯ МАКСИМ ВЕЖЛИВОСТИ В АНГЛИЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ДИАЛОГАХ. *Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va amaliyot*, 1(21), 22-33.

53. Obidovna, D. Z. (2022). A Speech Etiquette Formula for the Gender Communication Strategy. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(10), 44-50.

54. Djalilova, Z. (2022). DISCURSIVE ELEMENTS AND THE CATEGORY OF POLITENESS. *Academic research in modern science*, 1(12), 8-14.

55. Джалилова, З. О. (2022). НУТҚ ҲАРАКАТЛАРИДА ХУШМУОМАЛАЛИКНИНГ ГЕНДЕР ХУСУСИЯТЛАРИ. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 5(5).

56. Obidovna, D. Z. (2022). DISTINCTIVE FEATURES OF MALE AND FEMALE ORAL SPEECH IN MODERN ENGLISH. *International Journal Of Literature And Languages*, 2(10), 14-21.

57. Obidovna, D. Z. (2022). THE MAIN CONCEPTS OF POLITENESS IN MODERN LINGUOPRAGMATICS: THE POLITENESS PRINCIPLE BY J. LEECH. *International Journal of Pedagogics*, 2(11), 15-20.

58. Djalilova, Z. (2022). GENDER DIFFERENTIATION OF DISCOURSE ELEMENTS AS INDICATORS OF POSITIVE AND NEGATIVE EVALUATIONS. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 2(12), 55-63.

59. Djalilova, Z. (2022). GENDER-DETERMINED DIFFERENCES IN THE SPEECH OF LITERARY CHARACTERS. *Eurasian Journal of Academic Research*, 2(12), 210-215.

60. Djalilova, Z. (2022). GENDER ELEMENT OF SPEECH BEHAVIOR FROM THE POSITION OF TEXT ORGANIZATION MECHANISMS. *Eurasian Journal of Academic Research*, 2(13), 274-281.

61. Jalolov, T. S. (2024). РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ МЛАДШИХ КЛАССОВ С ПОМОЩЬЮ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ. *MASTERS*, 2(5), 40-47.

62. Sadriddinovich, J. T. (2024). BASICS OF PSYCHOLOGICAL SERVICE. *PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI*, 2(4), 61-67.

63. Jalolov, T. S. (2024). SPSS DASTURI FOYDALANISHDA PSIXOLOGIK MA'LUMOTLARNI TAHLILI. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(4), 463-469.